

# BERNARDOA.\*

## Ronzesbales-ko batalllea.

Andiustea jayoten joyan egunerako  
 Urrezko klarin batek beñ eban iratzarri,  
 Askorentzako azken eguna izango zala  
 Onek begia zabalduaz bat iragarri,  
 Tronpetearen durundu otsa ugar<sup>1</sup> ebillan,  
 Alderdi bitan indarrak ziran metan jarri,  
 Izarren jarrai etorren ordu aiñ odoltsuan  
 Galtzairuz gogor egite arren miñ alkarri.

Aiše bolada puztsuak sua zabaltzen eban,  
 Igar leorrik aurkietan zan basartera,  
 Ango lešarren erre zarata eskergea zan,  
 Eltzen zalako leku asao<sup>2</sup> ta urriñera;  
 Izerdiz busti egin zirean ereñozdiak,<sup>3</sup>  
 Bedarra zeatz bajoian dana austutera,  
 Išioturik kiskal kiskalik garrak isten dauz,  
 Larrak tutarras, laster alderik aldenera.

Atabal eta tronpeta soñu garratz artean,  
 Aldapan zear goruntza doaz arnas oska,  
 Ach arte eta erripa bildur garrietatik,  
 Franziatarrak guztiz ugari ta pilloka;

(\*) Traducccion libre del Bernardo, de Balbuena.

(1) ugar=igeri. (2) asao=urruti. (3) ereñotza=erramoa.

Pirineoko piñoak eta mendiskak ori,  
Ikusitean jarriten dira dar dar loka,  
Ibarrak bere larritzen dira zirealako,  
Eurai lekua egiteko duiñ naiko ozta.

¡O! Pirineo agura zar ta buru makurra!  
Erreñu andi bien oiñkaden lokarria,  
Zeruak berak emonik dozu beso sendo bat,  
Erreñu bioi jarri dayezun ebagia:  
Izan bazara gaur arteraño, beti ta beti,  
Bakegintzako mugarri altu eregia,  
Gaur alde biok zure gañera; baña jo dabe,  
Oso galtzera zeunkan lo gozo onegia.

Alan diñozu minberaturik zeure barruan;  
¿Nok galdu deusku emen genduan bake ederra?  
Bertako zirku zurkuloetan ¿ze deabruzko  
Asmaziñoek sortuta dogu oraiñ gerra?  
¿Nire kolkoan nundik ta nora ainbesteraño  
Billatu dabe armak sartzeko une ezkerra?  
Ainbeste ospe<sup>1</sup> baralla<sup>2</sup> eta astrapaladaz<sup>3</sup>  
Ekarriteko uste bagarik saill okerra?

Abian ziran alkarreganuntz urreratuaz,  
Sua daroe amorraturik barruetan,  
Zorigalduzko menditzarraren mugetan barriz  
Etortekoen larritasuna zan sometan;  
Gertetako ta jazo bearrik aurkitzen zana,  
Ado tristeak gorderik euken biotzetan,  
Oña aurrera baña bitzuak botaten dabe  
Dudazko bide laban lañotsu illunetan.

Zugaztietan inoz badira irudituten,  
Lantza ta kasko antzeko tayu berezkuak,  
Modu berean ango armadak bere zirean,  
Zugatz askoko baso arloen<sup>4</sup> antzekuak:  
Eta Eguzki izpiak jota galtzairuetan,  
Sortzen ebezan chimista bizi disdistsuak,  
Uste zeikean zirala nartza eta sastraka,  
Norbaitek suaz erre zeitezan išiotuak.

(1) ospe=(2) baralla=bull. (3) astrapalada=zalaparta. (4) arloa=saila.

«Gudan gudara gudazaleak» tronpetak diño,  
 Eta bakochak bere aldetik baderautsa,  
 Ronzesballesko mendi guena negarrez dago,  
 Zotinka, ayenez, illetaz eta zizpuruka,  
 Galtzairuaren zartadak eben zirt zart egiten,  
 Pirineoren belaunak dabiltz alborunzka,  
 Auzoetako ama samurrak euren kolkoan  
 Gordetan dabez umeak besoz estutuka.

Doaz, badoaz Durandarte-gaz Oton Rainero,  
 Anselmo, Alardo, Kaiferos eta Abibio,  
 Kodofre-rekin eskuadra bat eginda sendo,  
 Turpin, Rikardo, Belengero ta baita Naimo,  
 Españatarren soldaudiari esetsiagaz,  
 Euren galtzairu zorrotzuakaz ill da erio,  
 Amaikachori artzen dabeezan zaurietatik  
 Iturri baten gisan odola badario.

Zenbat birrindu, triskau, apurtu ta zatituten,  
 Dituezala doaz bideak edegirik,  
 Gizon mordoak arnasa бага bertan ichita,  
 Bizidun asko gelditzen dala erdi illik;  
 Batak bularra ezpataz dauka iragotua,  
 Besteak lantzaz saiets artea ebagirik,  
 Or bat, an bi ta, bestean amar, aruntzago eun  
 Kanpo guztia ill ta zaurituz estalirik.

Beingo batean zelan zirean anabasiu,  
 Areriozko soldadu aldra ta pilluak,  
 Ezin ezautu zeikean meta berarizkorik,  
 Ebiltzalako ganora бага banatuak;  
 Naiz zaldizkoak, zein oñezkoak, giak galduta,  
 Itsumendiak oso eukazan opillduak,  
 Martek daukazan gerrako lege eta neurriak  
 Al zan moduan, zirudiela zoratuak.

An ez egoan bururik eta zuzentzallarik,  
 An arteztzeko euren soldaurik ordenara,  
 An ari puskak zelan nolanai batzen direan,  
 An zan mataza arildu ezin egin zana;  
 An errutsua eta koldarra nastu zirean,  
 An normandiar, godu, prantzes ta españarra,

An noble zana, zein ta etzana, goi ta bekoa,  
An nastu ziran armaduna ta ezeukana.

Beietan barriz ezpata soñu eta zaratak,  
Burrundarakaz jotorriak dauz eranzuten,  
Aiše nastuak durundu miñez ezin egonda  
Auzoetara daroez miñok zabalduten;  
Troketan barriz odol erreken artean datoz,  
Armak, kaskoak, gerrako tresnak amilduten,  
Ibarretaruntz, nun gorputz illez danak ereiñik  
Begí biziak beste gauzarik ez ekusen.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

---

## ANIVERSARIO DE LA MUERTE DE CERVANTES.

(23 DE ABRIL—1616—1888.)



*Un lector transiberino* (frunciendo el entrecejo, al hojear estas páginas y fijarse en el epígrafe y la firma)—Válgame Dios con este hombre; pesado; monomaniaco.... cervantómano: cada año, ó, á lo más, cada bienio, haciendo gemir, rodar y sudar á los tórculos de las imprentas bascongadas pone á este compás en periódico baile macabro á los pobres huesos del autor del Quijote...

El autor de este artículo (al paño).—No te sulfures, lector adusto, sosiégate un punto y considera, á la vista de los siguientes datos comparativos, si puedes otorgarme un tantico de benevolencia, que verdaderamente la necesito.

Cierto es que el humilde escritor bascongado que conmemora en en estos momentos el aniversario doscientos setenta y dos de la muerte del más popular de los prosistas castellanos ha conmemorado esta misma efeméride en los años de 1873, 75, 78, 80, 81 y 84, total con la presente siete veces; pero en cambio Cervantes mencionó, encomió